

REGISTERBLAD

Namn:

Datum:

Område av riksintresse för naturvård i Gävleborgs län

Områdesnummer: Nr X 37

Områdesnamn: Nordanstigskusten
Delområde 37-1 Gran

Kommun: Nordanstigs kommun

Kartblad: 16 H SO, 16 H NO

Area: 17 500 ha varav 1 500 ha land och 16 000 ha vatten.
Av denna areal utgör delområde 37-1 270 ha varav 65 ha land och 205 ha vatten.

Naturgeografisk region: 27 Skogslandskapet norr om norrlandsgränsen

Kust/havsregion: VII Bottenhavet.

Regionindelning för sjöar och vattendrag:

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsform:

Riksvärde

Klapperfält		

Värdeomdöme: Nordanstigskusten är ett varierat och anslående exempel på den norrländska, landhöjningsbetingade klapperfältskusten. Området är anmärkningsvärt oexploaterat och utgör också ett område där exempelvis sälstammen har ett gott fäste. Kargheten och de ofta orörda barrskogarna gör kusten till ett värdefullt strövområde.

37-1

Gran är en av Gävleborgskustens mest intressanta fågellokaler, både för häckning och rastning, dessutom viktig för gråsäl. Dess urskog är i sig värdefull och bidrar till fågelvärdet. Ön präglas i hög grad av det exponerade läget i Bottenhavet, både i geovetenskapligt, floristiskt och faunistiskt avseende. Detta tillsammans med orördheten ger ön stort värde som referensområde och typområde.

Huvudkriterier:

- A. Mångformig klapperkust
- B. Oexploaterad kuststräcka (delvis i alla fall)
- C. Hotade sälstammar
- D. Fågelkolonier

Stödskriterier: Storlek, mångformighet, naturlighet, representativitet, funktion, kontinuitet.

Förutsättningar för bevarande: Skogsbruk bedrivs med särskild naturvårdshänsyn. Området påverkas negativt av bebyggelse, skogsavverkning, dikning av strandnära våtmarker, störningar på säl och häckande fågel.

37-1

Området påverkas negativt av störningar på häckande fågel eller på säl, exempelvis närgångna båtar, störning från promenerande eller från flygplan; av varje form av skogsbruk; av insamling av lavar.

Säkerställande:

1975: Gnarpskatan och Gnarps Masugn naturreservat

1975: Utökat strandskydd

1976: Gran område av riksintresse för naturvård

1978: Vitörarna naturreservat

1978: Samrådsområde i Bredstrandsområdet

1978: Fågelskyddsområde på Vårfishkaret och Sörskäret

1981: Norra Gran och Lillgrund sälskyddsområden

1988: Gran naturreservat

Områdets huvuddrag: Kusten utanför Nordanstig karaktäriseras av sin mångformighet och är föga exploaterad, delvis tack vare sin svårtillgänglighet och de karga, ensligt belägna öarna.

Av strandtyperna är de hårt svallade, landhöjningsbetingade klapperfälten den mest framträdande, företrädd på Gran, Gnarpskatan, Vitörarna och Jättholmarna, nedanför Vårmyrknallen och i Gnarps Masugns naturreservat. Ofta är de vackert terrasserade och i sistnämnda område, också ovanligt breda och djupa.

Förutom klapperfälten hittas vid Gnarps masugn också grunda havsvikar och av landhöjningen isolerade fjärdar. I Bredstrandsområdet och delvis på Vitörarna finns artrika havssträndängar. På Tjuvön, slutligen, utgörs stranden av jämnt sluttande klipphällar.

På många håll växer en opåverkad barrskog, starkt präglad av den karga jordmånen och det exponerade läget. Goda exempel är urskogen på Gran och på Jättholmarna (den senare dock delvis avverkad) samt tallskogen på Gnarpskatan och nedanför Vålmyrknallen.

Av botaniskt intresse kan nämnas havtornsbården i Bredstrandsområdet, strandflokkan på Notholmen och strandkvannen m fl strandväxter på Jättholmarna, där också fjällav hittas på klapperfälten. Nordanstigs-kusten är ett viktigt reproduktionsområde för den kraftigt ansträngda gråsälsstammen. På Lillgrund norr om Gran är ett sälskyddsområde avsatt.

En tordmulekoloni håller till på Gran. I övrigt är fågellivet rikt på Vitörarna och Vårfishkaret där tillträdesförbud delvis råder under häckningstid.

Inom området finns också vittnesbörd om människans närvaro i form av gravrösen och fiskarbebyggelse. Förutsättningarna för strövtåg och friluftsliv är goda.

37-1

Gran är en isolerad och exponerad klipphäll, ca 10 km utanför Sörfjärden. Storleken är endast 60 ha, eller som mest drygt en kilometer i diameter. Ön präglas av sin isolering, landhöjningen och havet. Berggrunden är blottad på öns nordvästra del och inom högsta delen kring fyren. Den stryker i ONO-VSV och stupar mot söder. Dess flacka bankning har möjliggjort att raukliknande former bildats av bränningarna. Det finns gott om räffelobservationer, bl a den nordligaste observationen av den bottniska isrärelseriktningen från NNO.

Där berget inte är blottat har svallgrus och klapper avlagrats. Materialet är ofta mycket grovt, upp mot 20 cm, och består huvudsakligen av urberg, dock med en ca 1 %-ig inblandning av röd ortocerkalk, kambrisk och jotnisk sandsten. Strandvallarna är väl och åskådligt utbildade, bl a mellan fyren och södra udden samt öster om Grisselberget.

Ön är delvis skogbevuxen. Både gran- och talldominerade bestånd förekommer. Skogen är kortvuxen, av skarp, torr eller frisk ristyp och av varierande slutenhet. Det tjocka humustäcket indikerar lång beståndskontinuitet. Mest opåverkad och urskogsartad är den på öns södra del. De mest orörda delarna har dock måttlig storlek. Många av tallarna har där nått imponerande dimensioner men är i de flesta fall inte äldre än 200 år. Granen når ungefär samma ålder. Lågor, torrakor och stubbar av gran är vanliga, dock inte av tall. Det finns inga tecken på att skogen har brunnit. Markvegetationen domineras av ris och har en artrik lavsammansättning tack vare maritimt klimat med hög luftfuktighet. Tagellaven *Alectoria fremontii* förekommer ovanligt rikligt. Enstaka exemplar av den betydligt mer sällsynta *Usnea rugosa* hittas också.

Övriga bestånd som förtjänar att nämnas är skogen vid hamnen samt ett mindre, i princip orört pionjärbestånd av asp. Öns kärlväxtflora är överlag artfattig, men har intressanta inslag. B1 a finns här ett ovanligt rikt bestånd av den sällsynta ormbunken topplåsbräken.

Tordmulekolonin är känd och beskriven sedan 1600-talet. Antalet häckande tordmular har dock varierat kraftigt genom åren. Ön är också häckningslokal för labb, vitfågel, svärta, ejder och ett stort antal tobisgrisslor. Sillgrisslor har observerats vid flera tillfällen. I den landbundna fågelfaunan är den rika förekomsten av tättingar påtaglig. Ön har stor betydelse som rastlokal, tack vare sitt isolerade läge. Slutligen är området, inklusive vatten och skär, betydelsefullt för den starkt hotade gråsälen.

Ön är sedan 1886 fyrplats och rymmer ett delvis förfallet fiskeläge. Även som kulturlandskap och landskapsbild är det tilltalande. Skogen är som nämnts måttligt kulturpåverkad och några större avverkningar har säkert inte förekommit på ön. Den har dock utnyttjats av fiskare för husbehov och skeppsbygge. Vattenkvaliteten kring ön är god.

Anmärkningar:

1980: Gran föreslaget som marint reservat

1986: Klass I i länsstyrelsens naturvårdsprogram

Referenser:

Lindberg T & Wikberg T, 1975: Översiktlig naturvårdsinventering inom Nordanstigs kommun 1974-75. Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Lundqvist G, 1963: Beskrivning till jordartskarta över Gävleborgs län, SGU, ser Ca, nr 42 Marina reservat, 1980: SNV PM 1297.

Nordanstigs kommun: Naturvårdsplanen

Rune S, 1965: Naturvårdsinventering inom Gävleborgs läns kustområde, länsstyrelsen i Gävleborgs län

Ståhl P, 1982: Naturskogar i Gävleborgs län - en inventering av urskogsartade skogar. Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1997. Värdefull natur i Gävleborg, naturvårdsprogram. Rapport 1997:12.